MIKC „Daugavpils Dizaina un mākslas vidusskola Saules skola”

TIPOGRAFIKA

Komunikācijas dizains/grafikas dizains 2.kurss

Romiešu kapitālais fonts

Izstrādnes autore: **Natālija Artjušina**

Daugavpils 2025

ANNOTĀCIJA

ROMIEŠU KAPITĀLAIS FONTS

Sasniedzamais rezultāts: Iepazīties ar romiešu kapitālā fonta vēsturi, konstruēšanas un kompozīcijas principiem, lai vēlāk varētu pielietot iegūtās zināšanas serifu burtveidolu rasēšanā un veidošanā datorprogrammās. Apgūt klasiskā un mūsdienu iniciāļa kombinēšanas pamatprincipus.

Mērķauditorija: 2 kursa grafikas dizaina audzēkņi, kas apgūst moduli “Tipogrāfika 1” pirmajā pusgadā.

Metodiskās izstrādnes praktiskais pielietojums: Skolotāja vadībā audzēkņi konstruēs romiešu kapitālā fonta alfabēta burtus, kārtos tos kompozīcijā uz laukuma un gūs zināšanas par mūsdienu serifu iniciāļu pielietojumu grafiskajā dizainā.

Uzskates un citi mācību līdzekļi: Mācību grāmatas un interneta resursi.

Metodiskās izstrādnes aktualitāte/novitāte: Mūsdienās gan digitālajos, gan drukātajos medijos serifu fonti ir kļuvuši ļoti populāri. Tomēr to konstruēšanā dizaineri bieži jauc dažādu tipu formas un konstrukcijas principus, tādēļ audzēkņiem nepieciešams īpaši padziļināti izprast klasisko serifu burtveidolu uzbūvi un stilistiku.

SATURS

IEVADS

1. ROMIEŠU KAPITĀLAIS ŠRIFTS
   1.1. No vēstures ....
   1.2. Albrehta Dīrera serifs
2. BURTVEIDOLA KONSTRUKCIJA
   2.1. Litera H
   2.2. Litera A
   2.3. Litera O
3. ALFABĒTA KOMPOZĪCIJA
4. KLASISKAIS INICIĀLIS UN TĀ MŪSDIENU INTERPRETĀCIJA
5. SECINĀJUMI
6. LITERATŪRAS SARAKSTS
7. PIELIKUMI

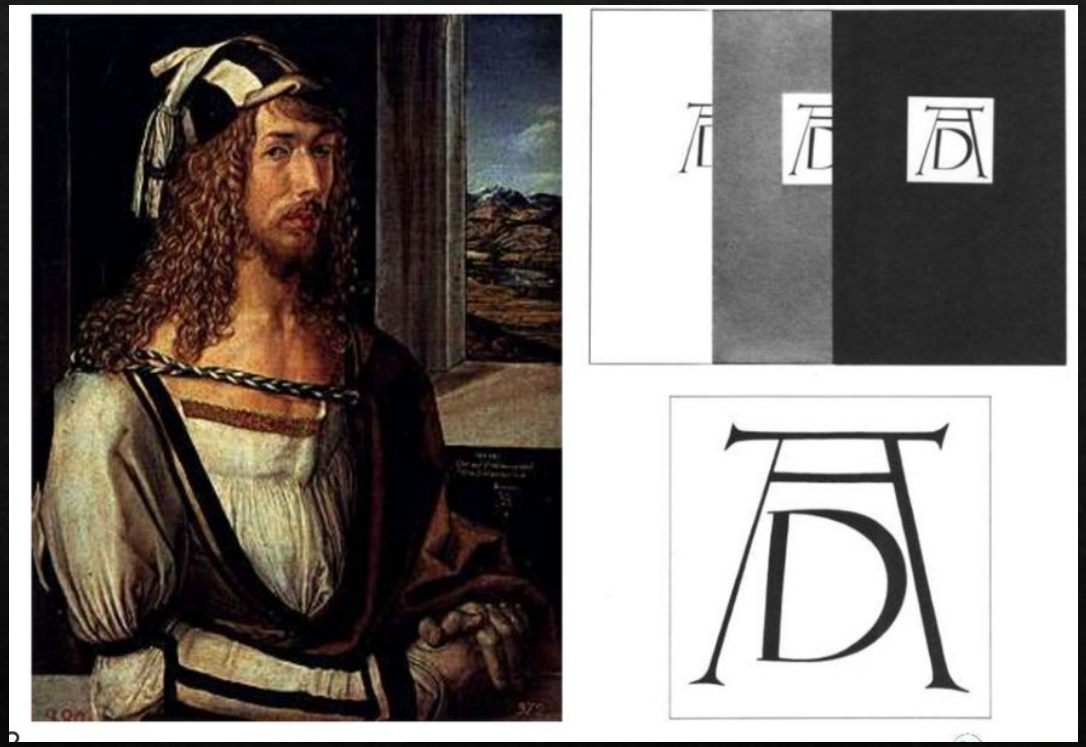
IEVADS

Šis metodiskais materiāls ir paredzēts mākslas skolu audzēkņiem, lai iepazīstinātu ar romiešu kapitālā šrifta pamatprincipiem un veicinātu izpratni par klasiskā burtveidola uzbūvi, proporcijām un estētiku.
Romiešu kapitālais šrifts, pazīstams arī kā *Capitalis Monumentalis*, ir viens no izcilākajiem vēsturiskajiem šriftiem, ko cilvēce radījusi. Tā saknes meklējamas Senās Romas akmens grebumos, kur šis burtveidols kalpoja ne tikai kā funkcionāls, bet arī kā izcili dekoratīvs komunikācijas līdzeklis. Mūsdienās šis šrifts kalpo par pamatu tipogrāfijas attīstībai, un tā formas tiek plaši izmantotas gan dizainā, gan kaligrāfijā.
Materiāla mērķi:

- iepazīstināt audzēkņus ar romiešu kapitālā šrifta vēsturisko un vizuālo kontekstu;
- attīstīt prasmi analizēt un konstruēt burtu formas;
- apgūt burtu proporciju, serifu un līniju kontrasta nozīmi šrifta dizainā;
- veidot izpratni par burtu harmoniju un vizuālo ritmu.

Šrifta konstruēšana notiks, izmantojot režģus, konstrukcijas līnijas un klasiskās proporciju metodes, lai audzēkņi praktiskā darbā apgūtu, kā veidojas katrs burts, saglabājot vēsturiskajam stilam raksturīgās iezīmes. Materiālā iekļauti arī uzdevumi, analīzes piemēri un vizuāli paraugi, kas palīdzēs strukturēti apgūt gan teorētiskās zināšanas, gan praktiskās iemaņas. Šāda pieeja ne tikai nostiprina zīmēšanas un kompozīcijas prasmes, bet arī attīsta vizuālo domāšanu, precizitāti un pacietību – būtiskus aspektus ikviena jaunā mākslinieka izaugsmē.

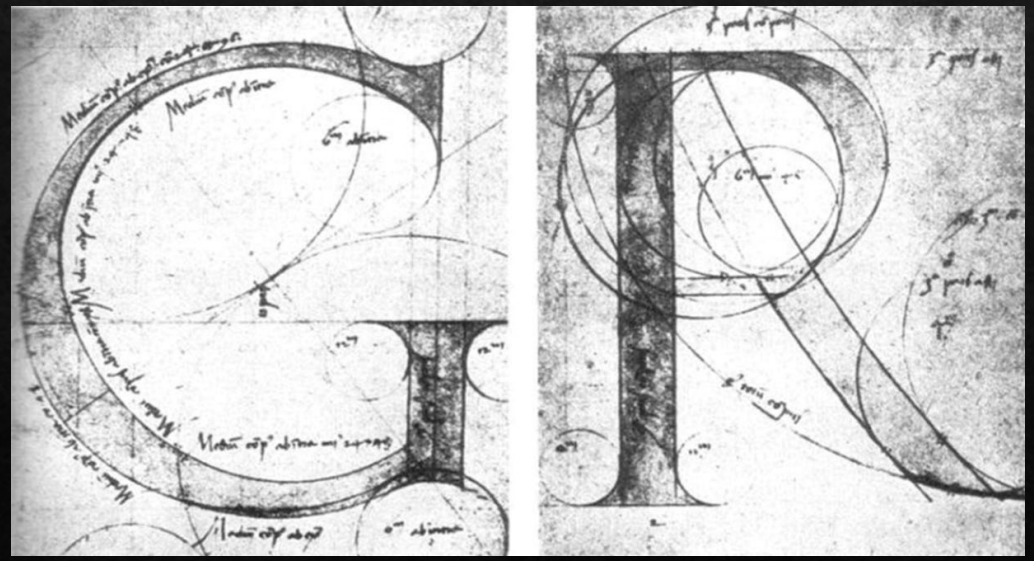
1. ROMIEŠU KAPITĀLAIS ŠRIFTS

Albrehts Dīrers (Albrecht Dürer) bija viens no nozīmīgākajiem renesanses māksliniekiem, un **“Dīrera serifs”** (*Dürer’s Antiqua*) ir viens no viņa slavenākajiem šriftu dizainiem. Dīrers izstrādāja šo šriftu **16. gadsimtā**, un tas tiek uzskatīts par vienu no pirmajiem mēģinājumiem izveidot formālu, izsmalcinātu drukas šriftu, kas apvieno antīkās un gotiskās rakstzīmes.
“Dīrera serifs” ir unikāls ar savu harmoniju starp elegantu vienkāršību un detalizētu izsmalcinātību. Šis šrifts tika izmantots gan mākslas darbos, gan drukātās grāmatās, kas padarīja to par svarīgu elementu tipogrāfijas vēsturē.
Dīrera šrifts bija daļa no viņa plašākās mākslas prakses, kas ietvēra gravējumus, gleznie cību un zīmēšanu, un viņa darbi būtiski ietekmēja Eiropas mākslu un kultūru.

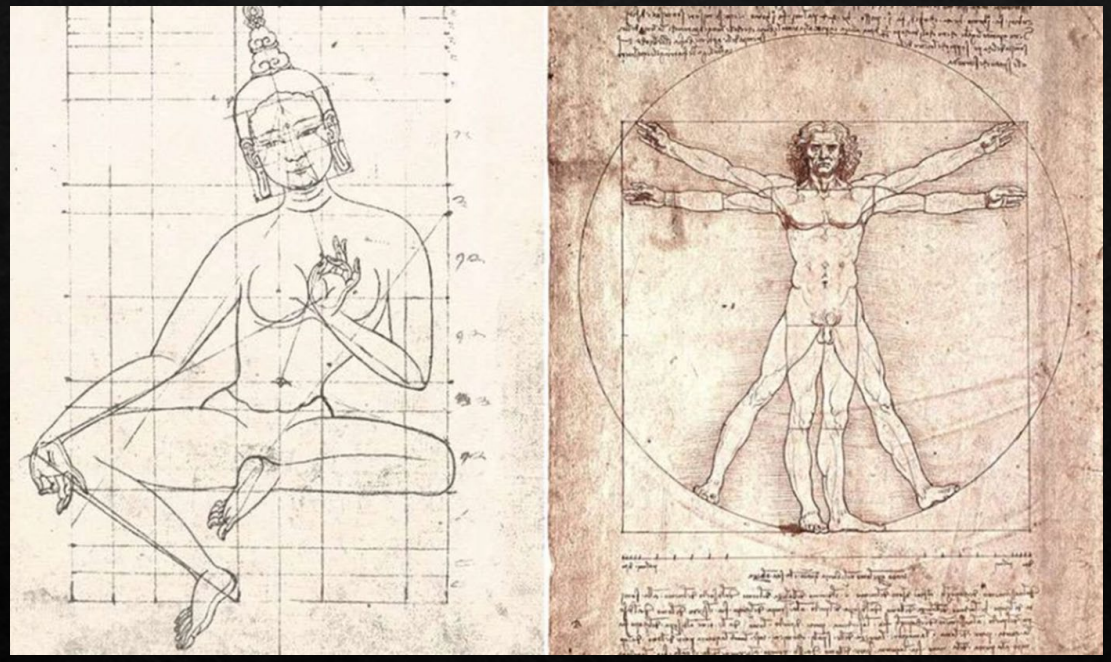
1.1. No vēstures...

Renesanses laikmetā šrifta mākslai bija liela nozīme. Šajā periodā sākās aktīva romiešu monumentālā fonta izpēte un attīstība. Pētnieki uzskatīja, ka vairāki renesanses laikā tapuši darbi, kas veltīti burtu mākslai, bija balstīti uz kādu sen pazaudētu Leonardo da Vinči manuskriptu par burtveidolu konstrukciju. Zināms, ka ir saglabājušies divi simboli, kuru izcelsme datējama ap 1500. gadu un kuri, iespējams, piederējuši pašam māksliniekam Leonardo da Vinči.

1.Divi simboli – renesanses burtveidolu mākslas etalons, kurā iemiesotas ideālās proporcijas.

1509. gadā Leonardo da Vinči zinātnisko darbu publicēja viņa māceklis Luka Pačoli. Šis darbs tika izdots ar nosaukumu «Dievišķā proporcija» (De Divina Proportione). Tajā simbolu un burtu konstrukcijas tika balstītas uz riņķa un kvadrāta formām.Piemēram, burta H platums jeb tā vertikālais stienis (saukts arī par "spalvas vertikālo gājienu") bija vienāds ar 1/8 daļu no kvadrāta, kurā burts bija iekomponēts.Savukārt horizontālā elementa platums bija vienāds ar 1/3 no vertikālā, kas atspoguļo trešdaļas principu mākslā, zināmu arī kā dievišķā proporcija.Kvadrāts un riņķis šajā teorijā tika uzskatīti par ideālām ģeometriskām figūrām, kas simbolizē līdzsvaru, pilnību un harmoniju mākslā un dabas struktūrā.

Attēls pa labi: Leonardo da Vinči
Vitrūvijas cilvēks

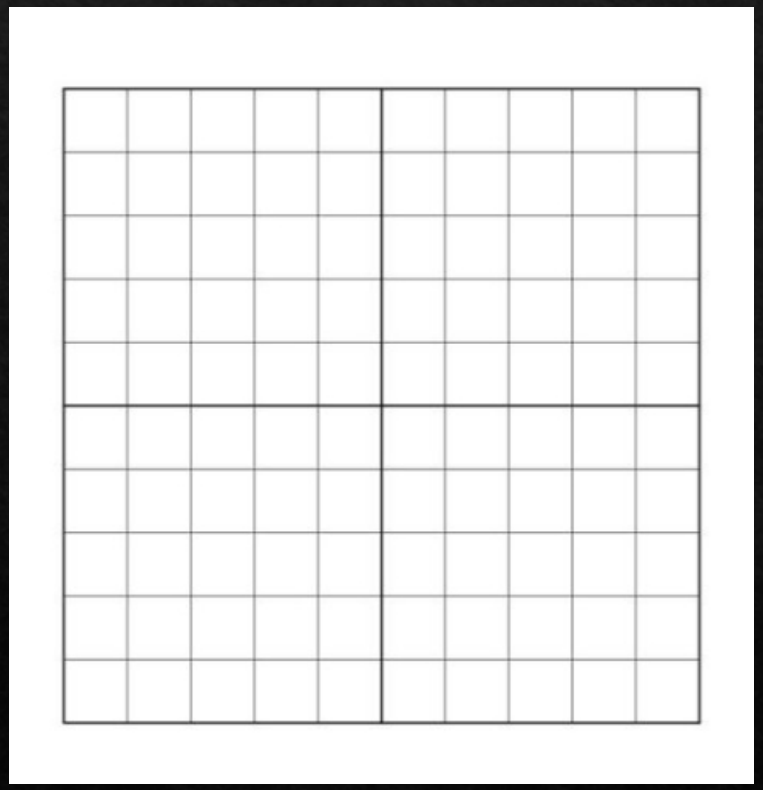
1.2. Albrehta Dīrera serifs

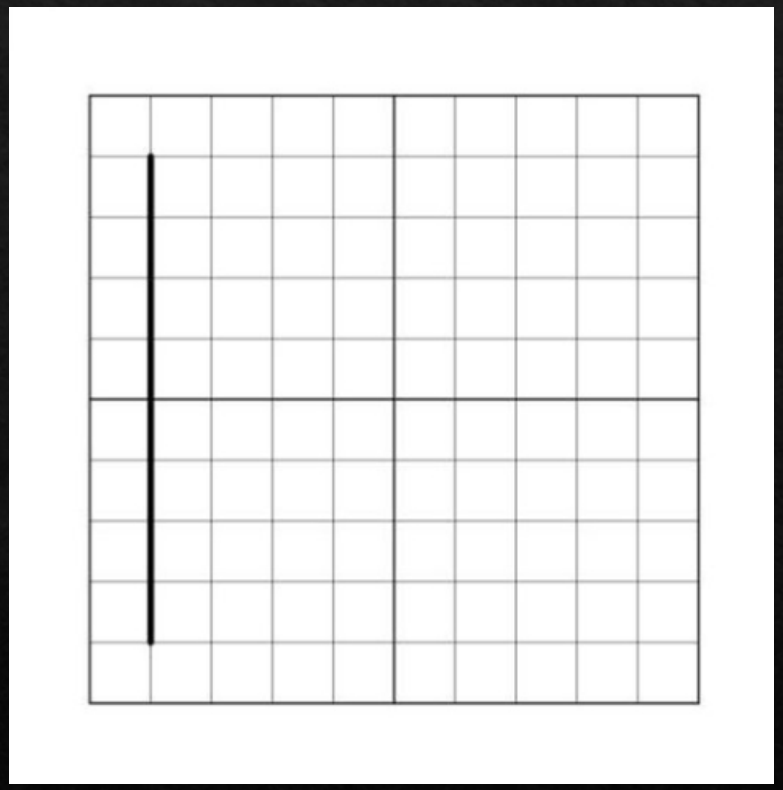

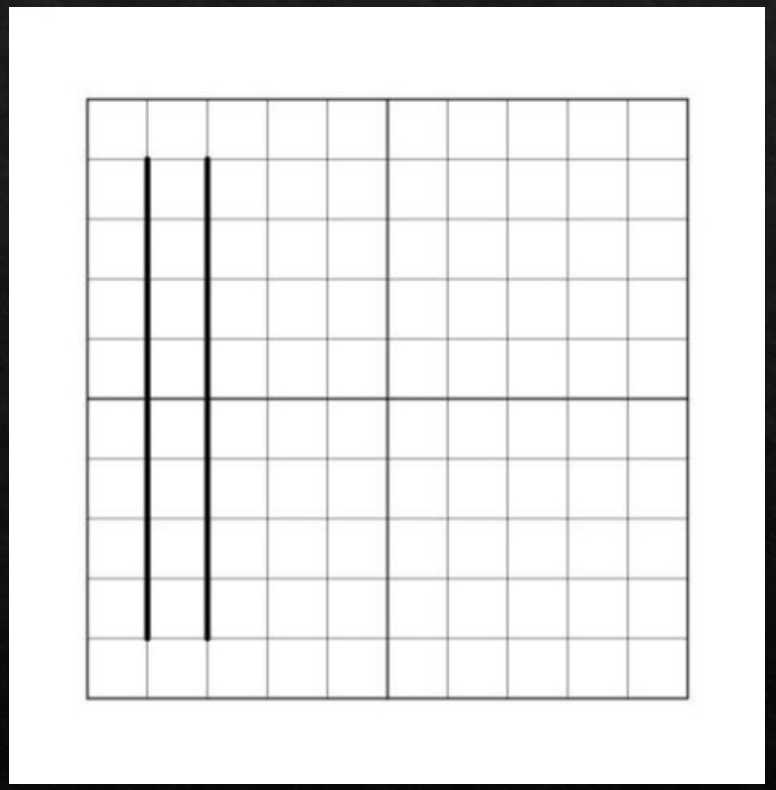
1525.gadā Albrechts Dīrers publicēja savu pētniecisko darbu «Mērīšanas noteikumi» (*Underweysung der Messung*), kas bija veltīts renesanses laikmeta arhitektiem. Šajā darbā viņš pirmo reizi sistemātiski analizēja un dokumentēja šrifta uzbūves principus.
Dīrera veidotais fonts ir latīņu alfabēts, kura pamatā ir kvadrāta struktūra, bet serifu konstrukcijā izmantotas arī riņķa līnijas.
Piemēram, burta H vertikālo elementu platums bija 1/10 no kvadrāta izmēra, savukārt horizontālā līnija bija 1/3 no vertikālā elementa platuma. Šī precīzā proporciju sistēma atspoguļo renesanses laikmetam raksturīgo interesi par ģeometriju, proporciju un harmoniju.
Albrehts Dīrers bija arī pirmais mākslinieks, kas vienam burtam izveidoja vairākas dažādas versijas, ļaujot izvēlēties no variantiem atkarībā no funkcijas vai estētikas. Šāda pieeja bija inovatīva un būtiski ietekmēja turpmāko tipogrāfijas attīstību.

Mākslinieka zīmējums
Vecais cilvēks

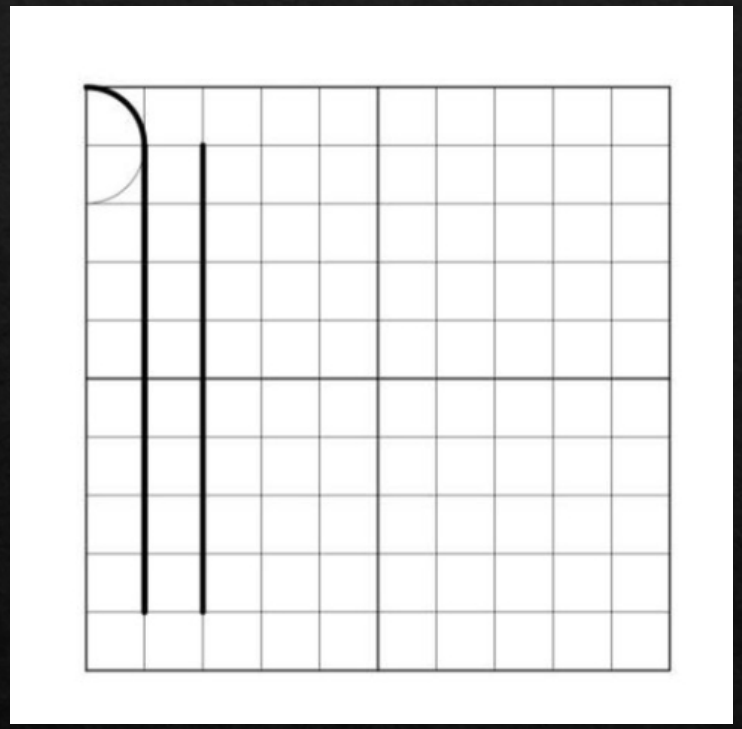
2. BURTVEIDOLA KONSTRUKCIJA
2.1. LITERA H

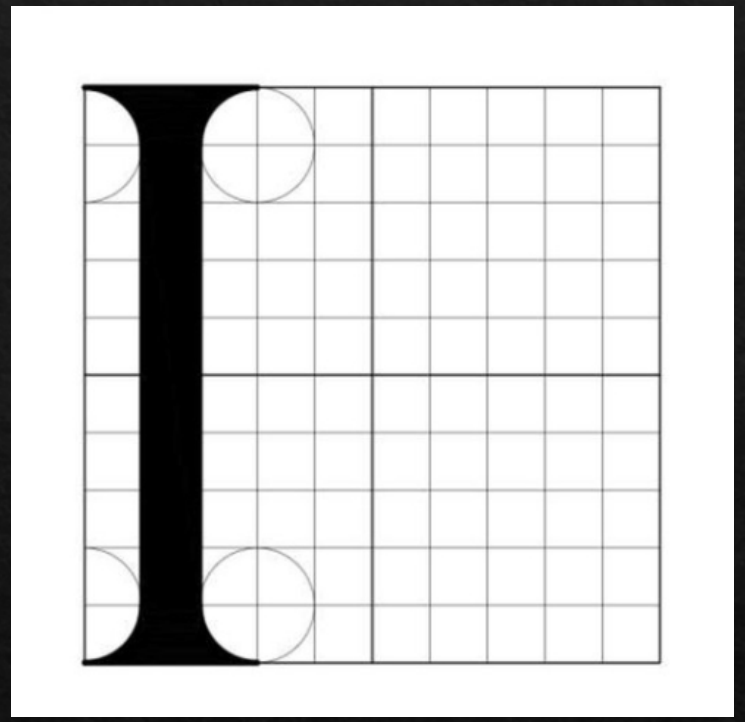

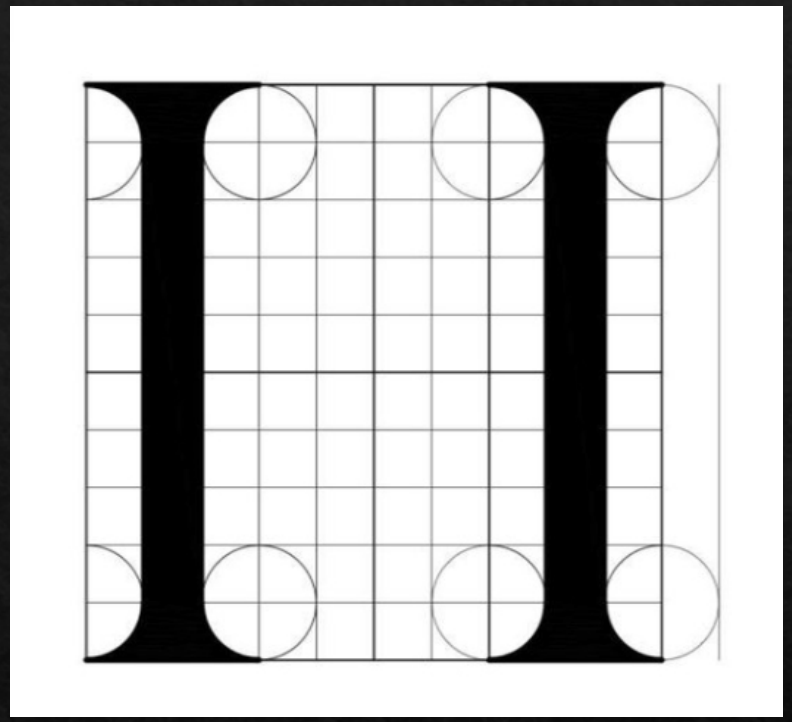

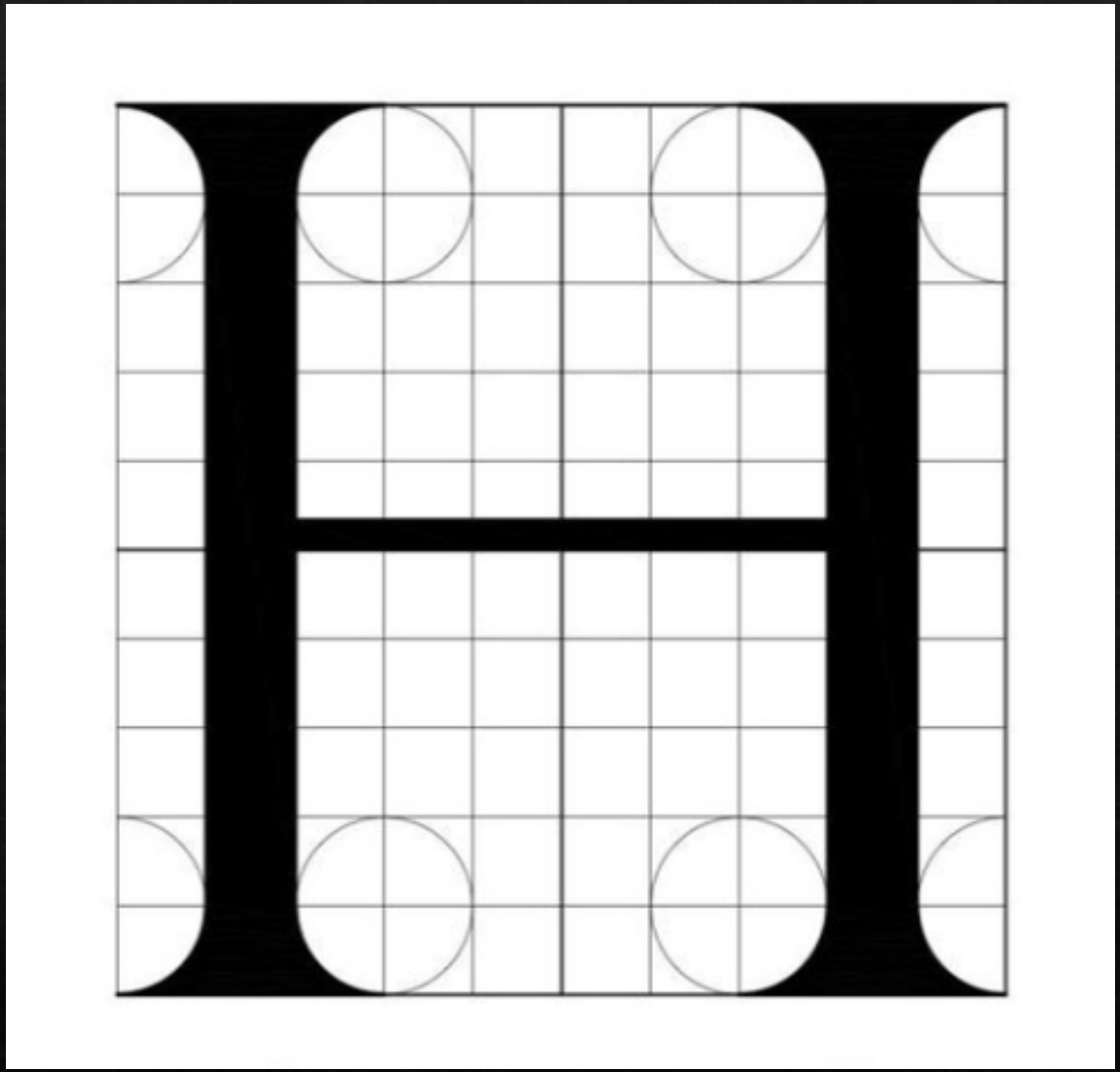
Literas «H» konstrukcija

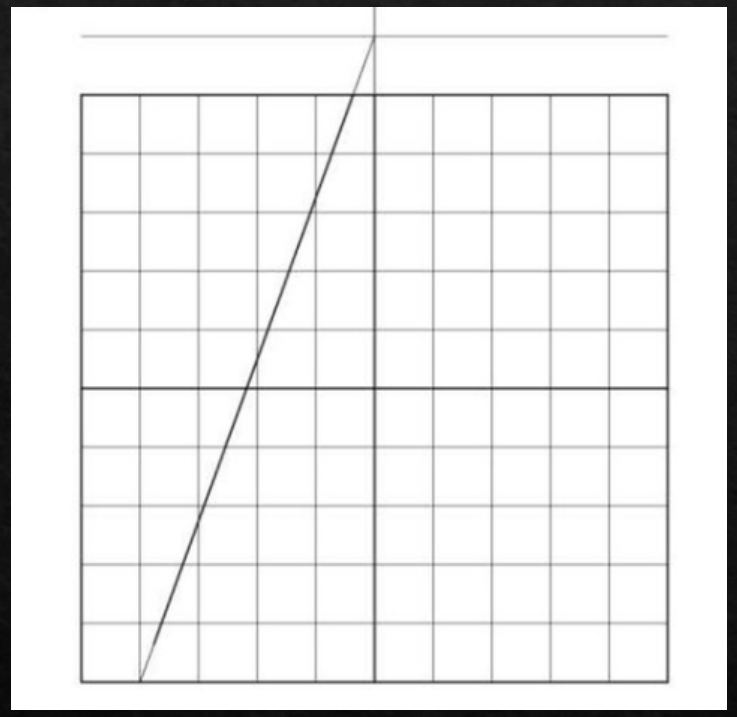

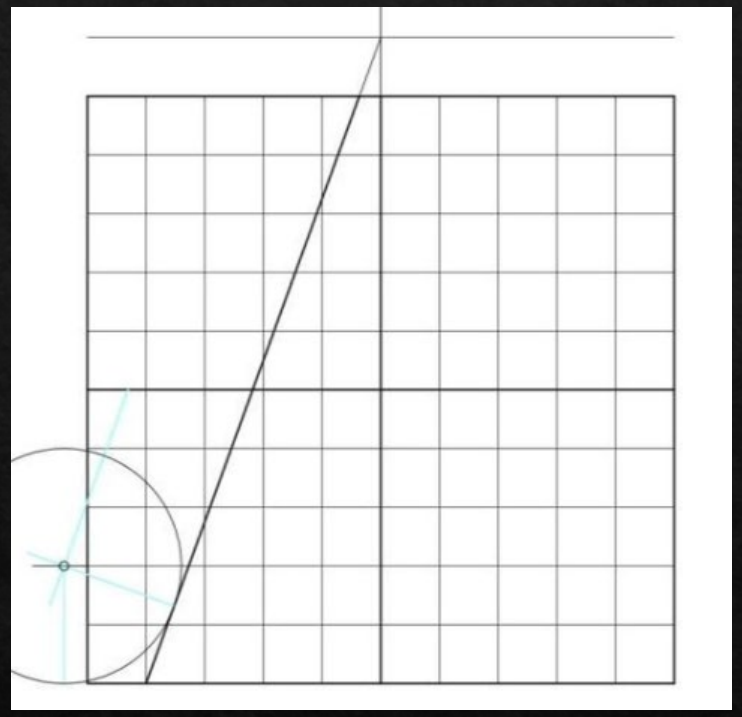
Nepieciešams uzrasēt horizontālu serifu, izmantojot viena moduļa (vienas rūtiņas) rādiusu.
Pārējie serifi tiek konstruēti pēc līdzīga principa.
Otrais pamatelements (serifs vai burta fragments) tiek uzbūvēts simetriski, ievērojot ass līdzsvaru un vienādus attālumus abās pusēs.

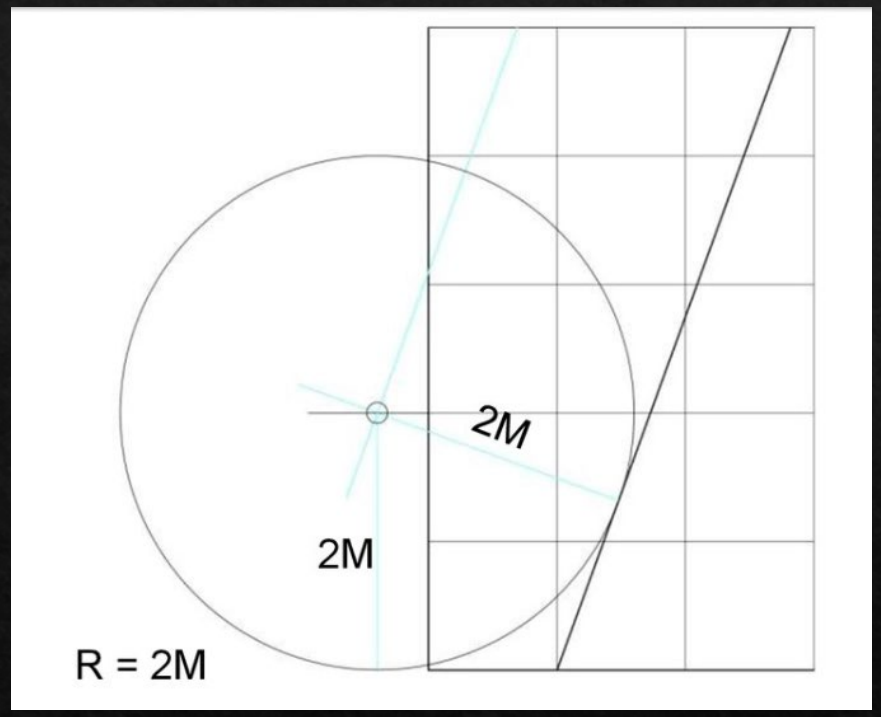

Horizontālais literas H elements (gājiens) uzbūvēts lejā uz rūtiņu robežas. Elementa platums ir 1/3 no rūtiņu platuma. Riņķa līnija savieno horizontālo elementu ar serifu.

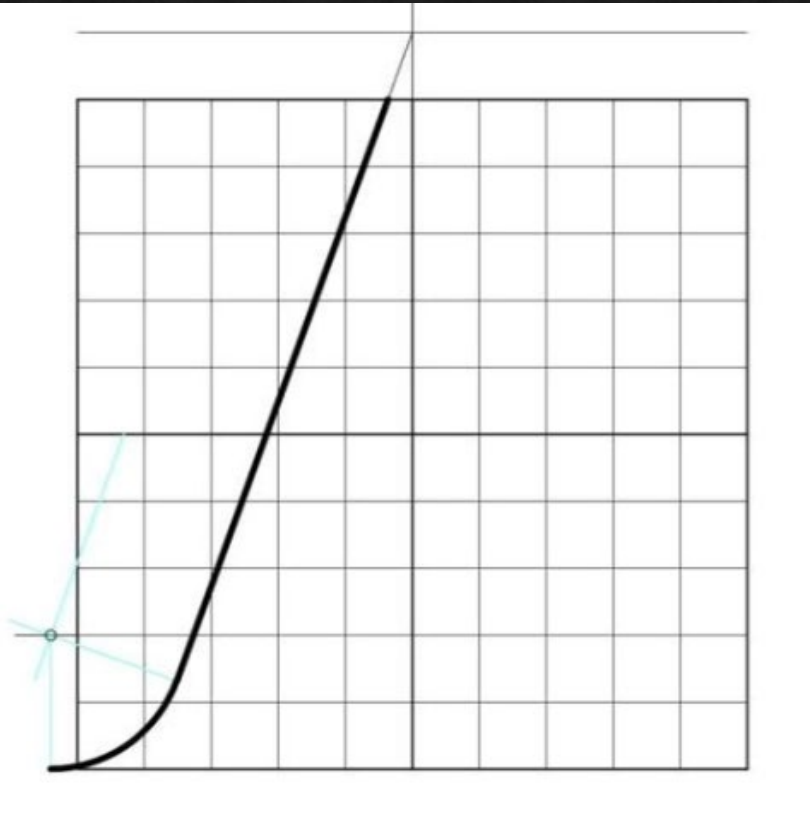
2.2. Litera A (Trijstūru burtu konstrukcija)

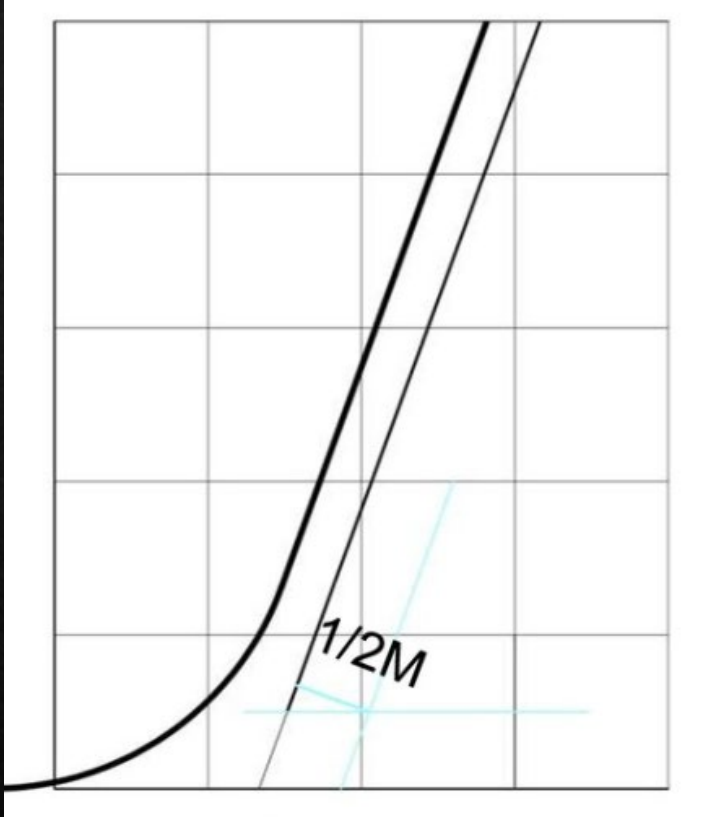

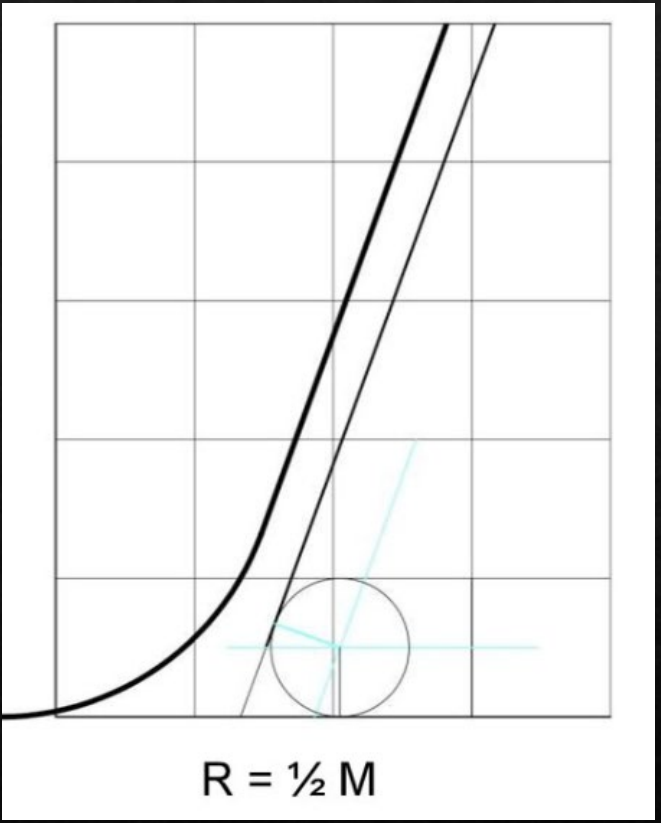

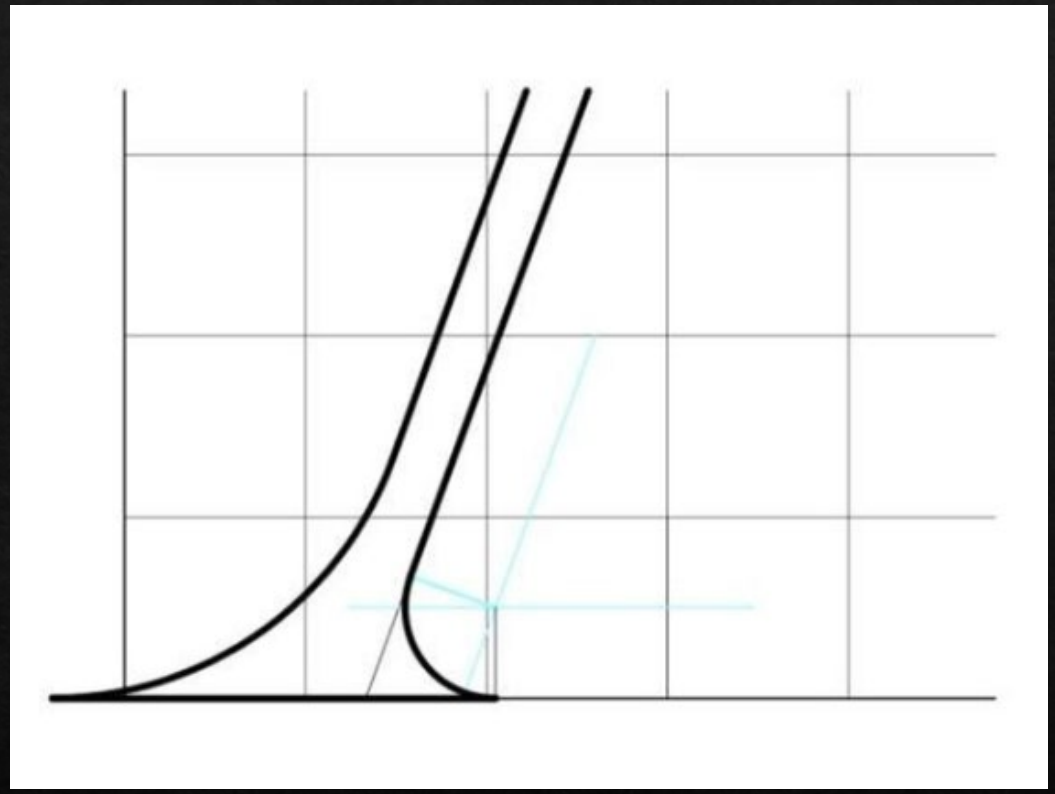
Trijstūru burti šķērso kvadrāta malu, uzbūvēta paralēla palīglīnija ar attālumu 2 moduļi (2M) no pamata līnijas, kas būve perpendikulāru uz slīpo elementu.

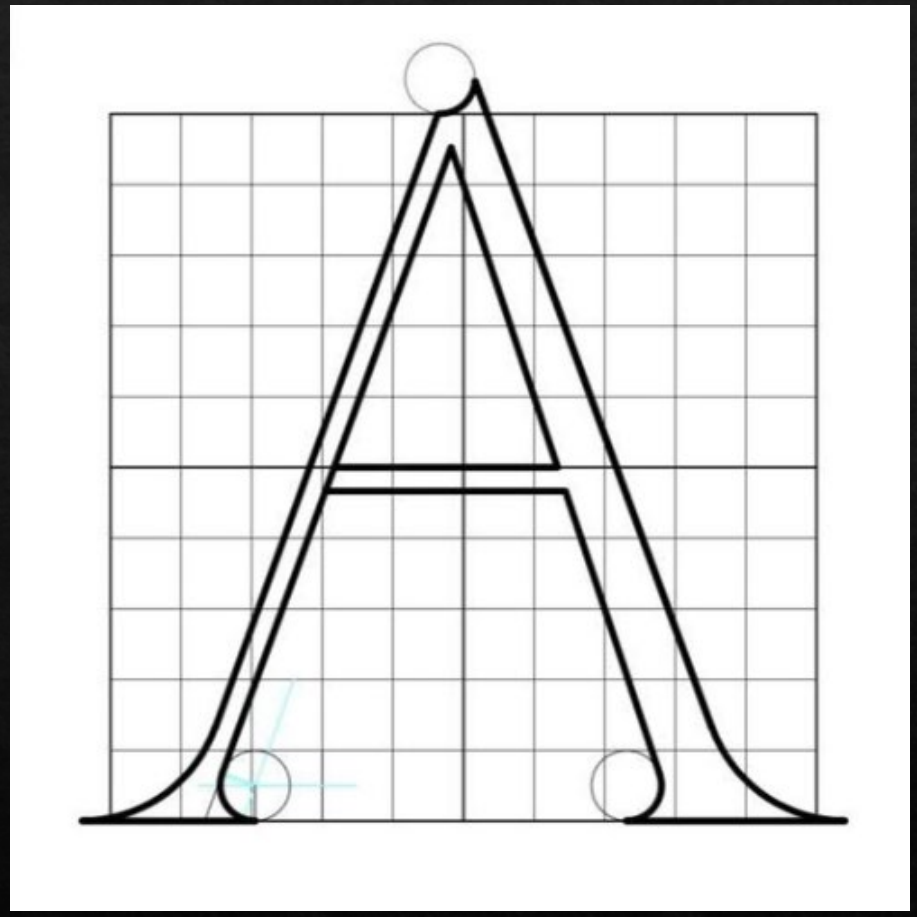

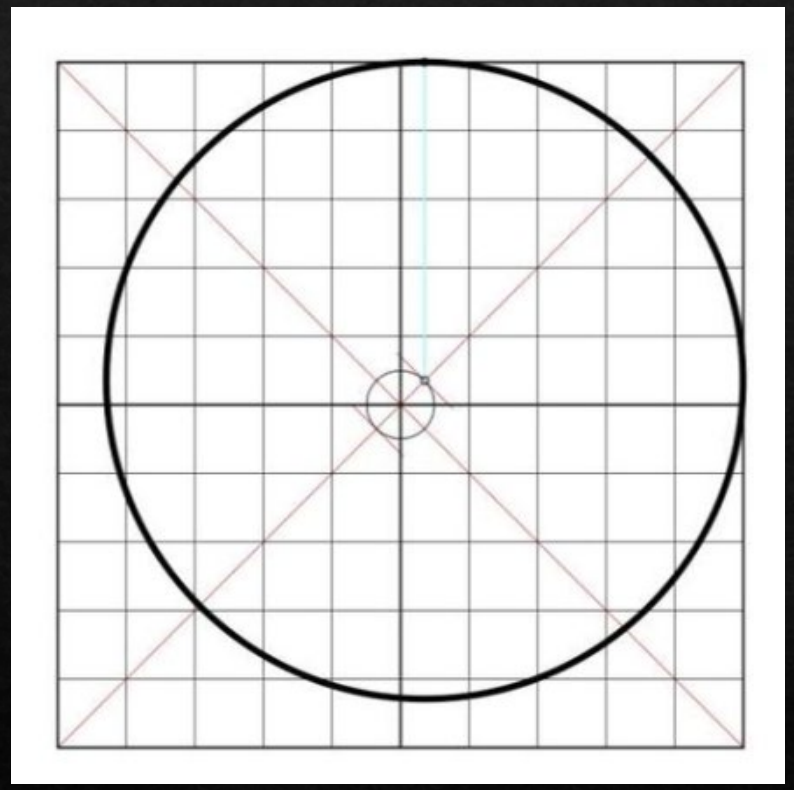
Iekšējais serifs būvēts pateicoties palīglīnijai, kura izvietota uz iekšpusi no slīpa elementa ar attālumu vienādu ar ½ no moduļa. Serifa rādiuss vienāds ar vienu rūtiņu (1M)

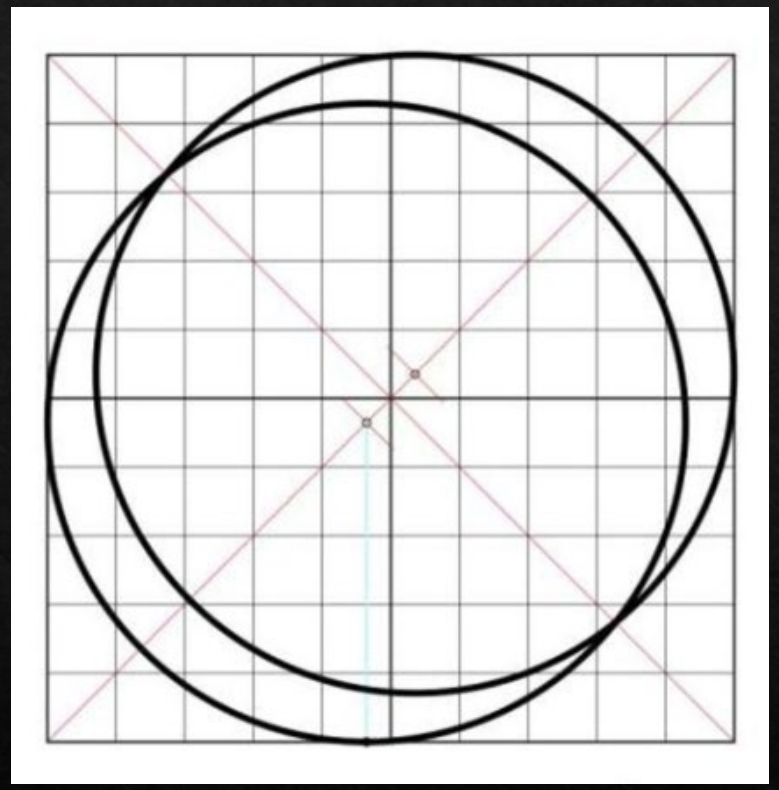

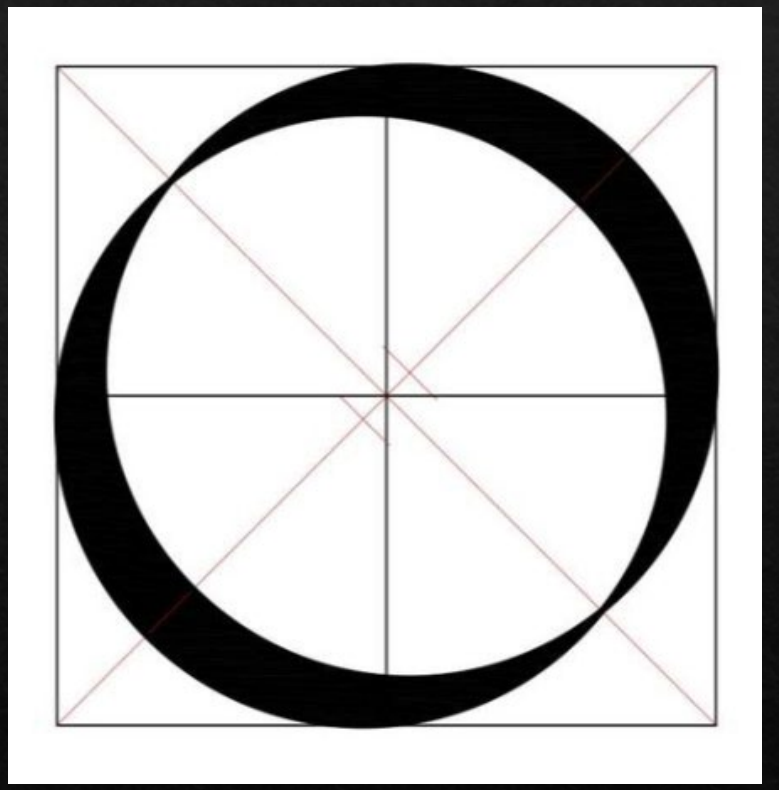
Rasējuma turpinājums

2.3.Litera O (Apaļu literu konstrukcija)

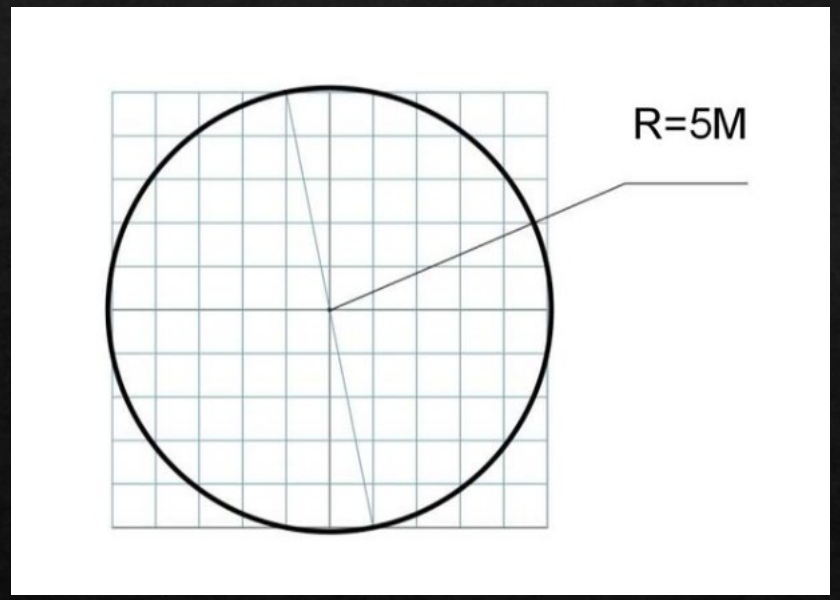

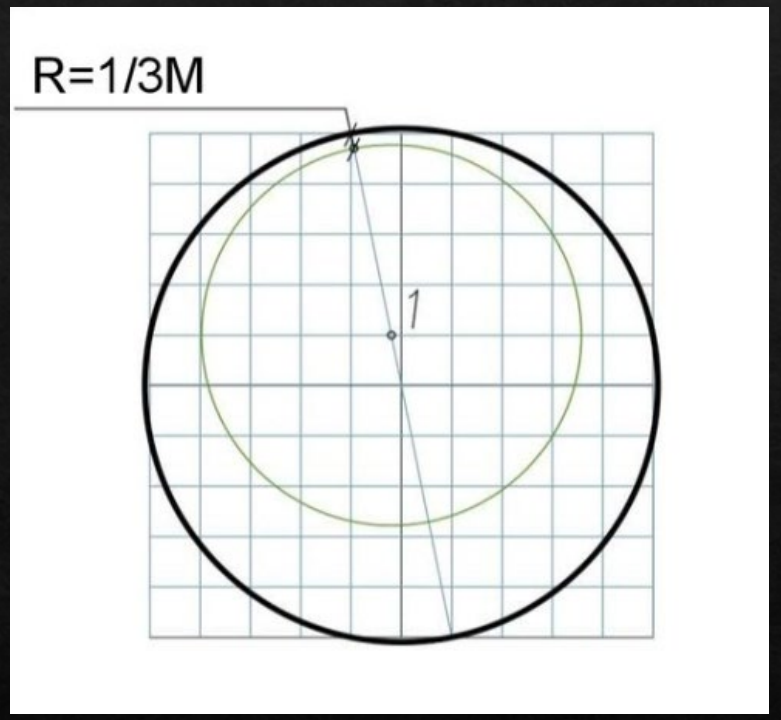

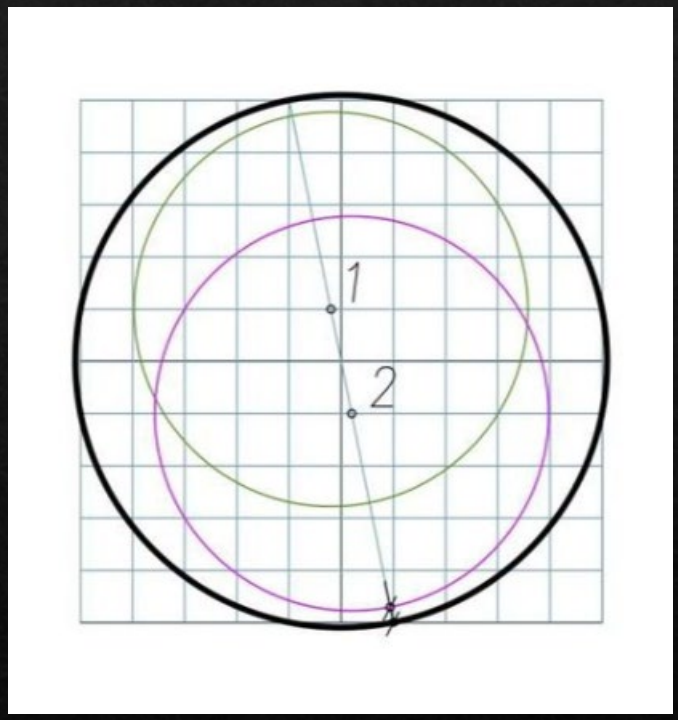

Kvadrāta vidū rasējām riņķi ar rādiusu 1/3M. Veidojām divas diagonāles. Riņķa līnijas un diagonāles krustpunkts kļūst par literas O ovāla centa punktu.
Riņķa līnijas krustojuma punkts ar kreiso diagonāli kļūst par otra ovāla literas O centru.

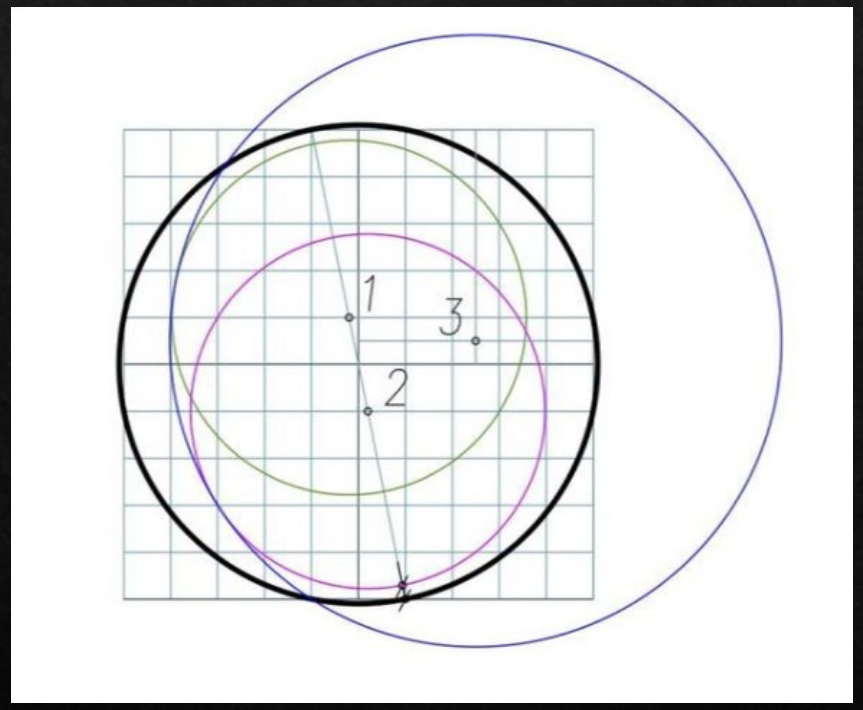
Apaļu literu konstrukcija otrais variants

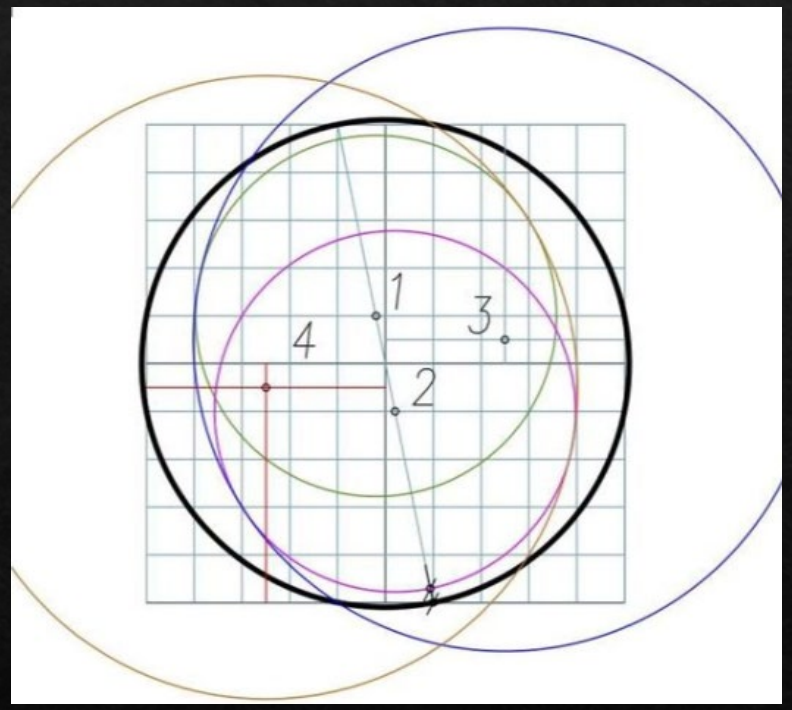

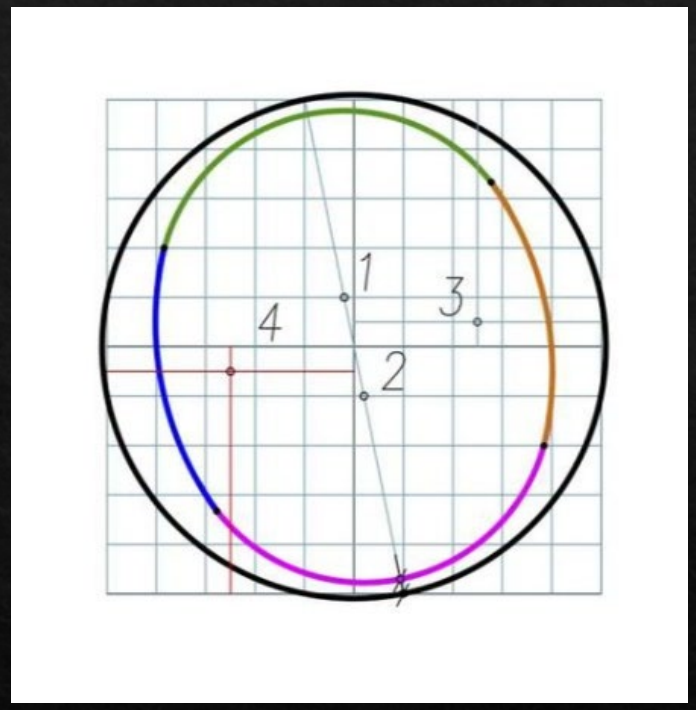

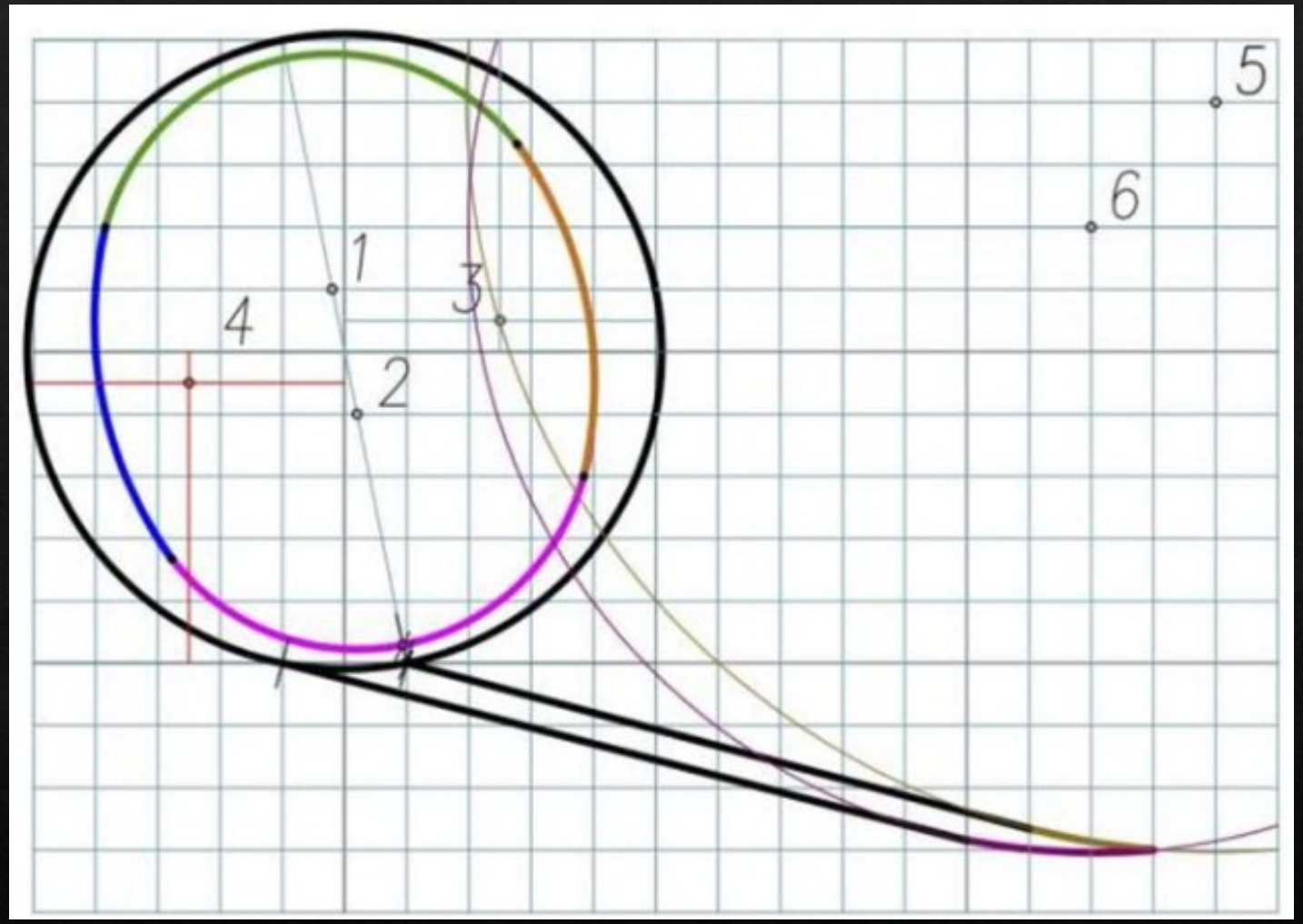
Iekšējo ovālu konstrukcija

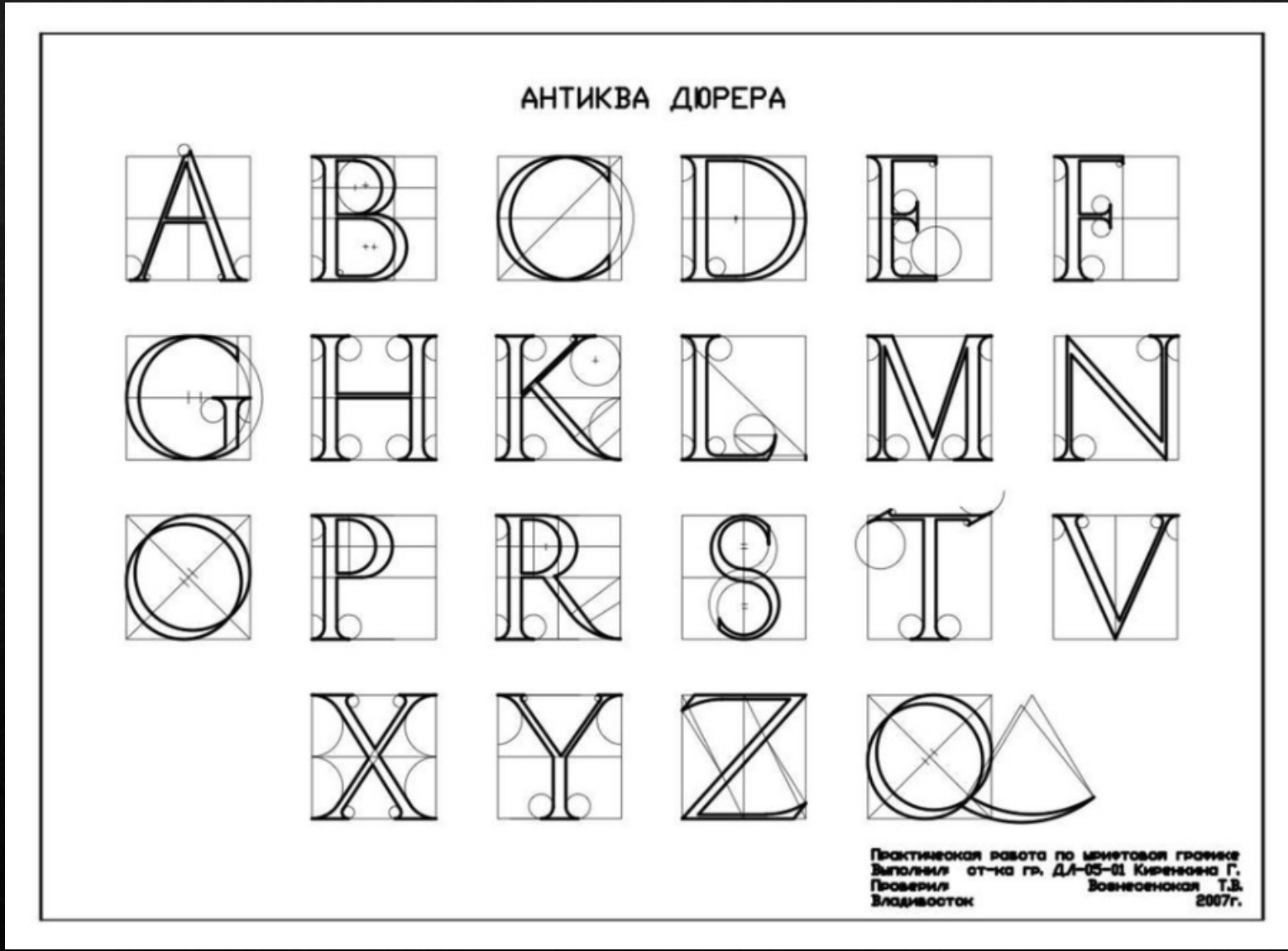

Konstrukciju turpinājums

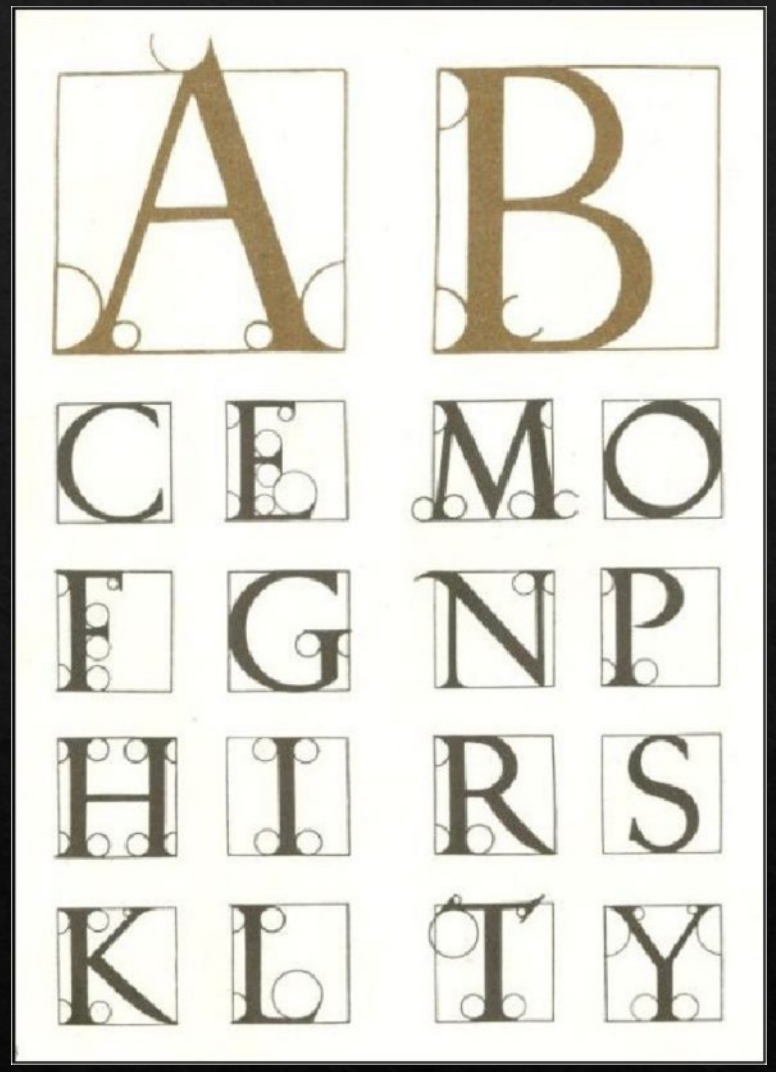
Literas Q iznesama elementa rasējums

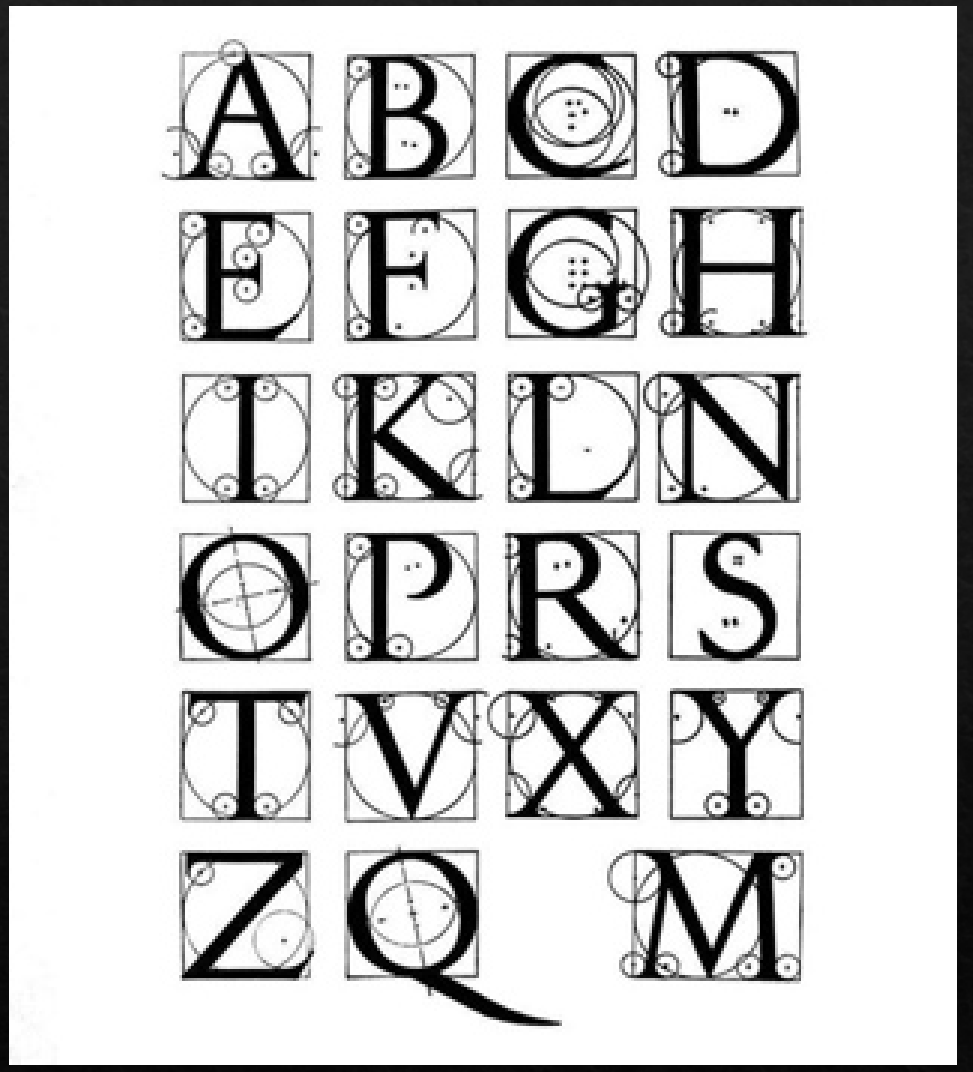
3. ALFABĒTA KOMPOZĪCIJA

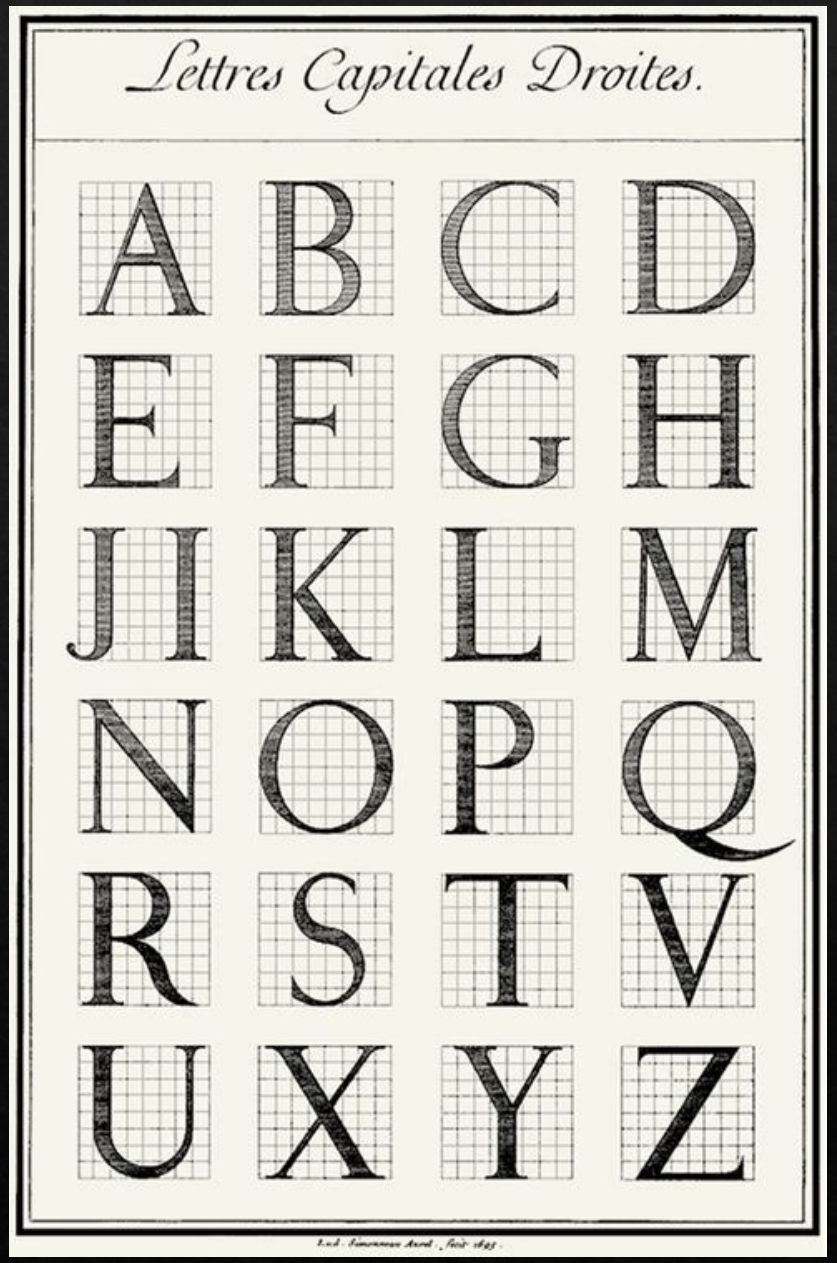
Alfabēta kompozīcija ir mākslinieciska un estētiska pieeja, lai izveidotu burtu izkārtojumus, kuros burti tiek organizēti vizuāli pievilcīgā veidā, veiksmīgi izkārtoti uz laukumā.

Romiešu kapitāla fontam vēsturiski bija pielietoti divi klasiskas kompozīcijas veidi: centrālā kompozīcija un blokveida kompozīcija. Pamatojums tam bija, ka serifu fonti tipogrāfijā bieži bija lietoti ka virsraksti, cirsti akmenī nosaukumi un, kā dekoratīvie iniciāli reliģiska satura grāmatās.

Dažādi alfabēta kompozīcijas piemēri

Lettres Capitales Droites.
A B C D
E F G H
J I K L M
N O P Q
R S T V
U X Y Z

A B C
E F G H
I K L M
N O P Q R
S T V
Y Z

A B C D
E F G H I
L M N O
P Q R S T
V X

4. KLASISKAIS INICIĀLIS UN TĀ MŪSDIENU INTERPRETĀCIJA

Klasiskais iniciālis ir lielāks, dekoratīvs burts, kas tradicionāli tiek izmantots teksta vai nodaļas sākumā, lai izceltu pirmo burtu un pievērstu lasītāja uzmanību. Šāda veida iniciāļi ir bieži sastopami viduslaiku manuskriptos un grāmatās, kā arī renesanses un vēlākos izdevumos. Tie var būt vienkārši vai ļoti sarežģīti, ietverot ornamentālus zīmējumus, kā arī floras un faunas motīvus, ģeometriskas formas, cilvēku vai dzīvnieku figūras.

Raksturīgās iezīmes:
1. Lielums: Iniciālis parasti ir ievērojams lielāks nekā pārējais teksts.
2. Dekoratīvi elementi: Var ietvert zīmējumus, krāsas, zeltu un citus greznus elementus.
3. Pozicionējums: Atrodas teksta sākumā vai nozīmīgās teksta daļās, piemēram, nodaļas sākumā.
4. Stils: Iniciāļu stili var būt dažādi, sākot no vienkāršiem un elegantiem līdz sarežģītiem un bagātīgi dekorētiem.

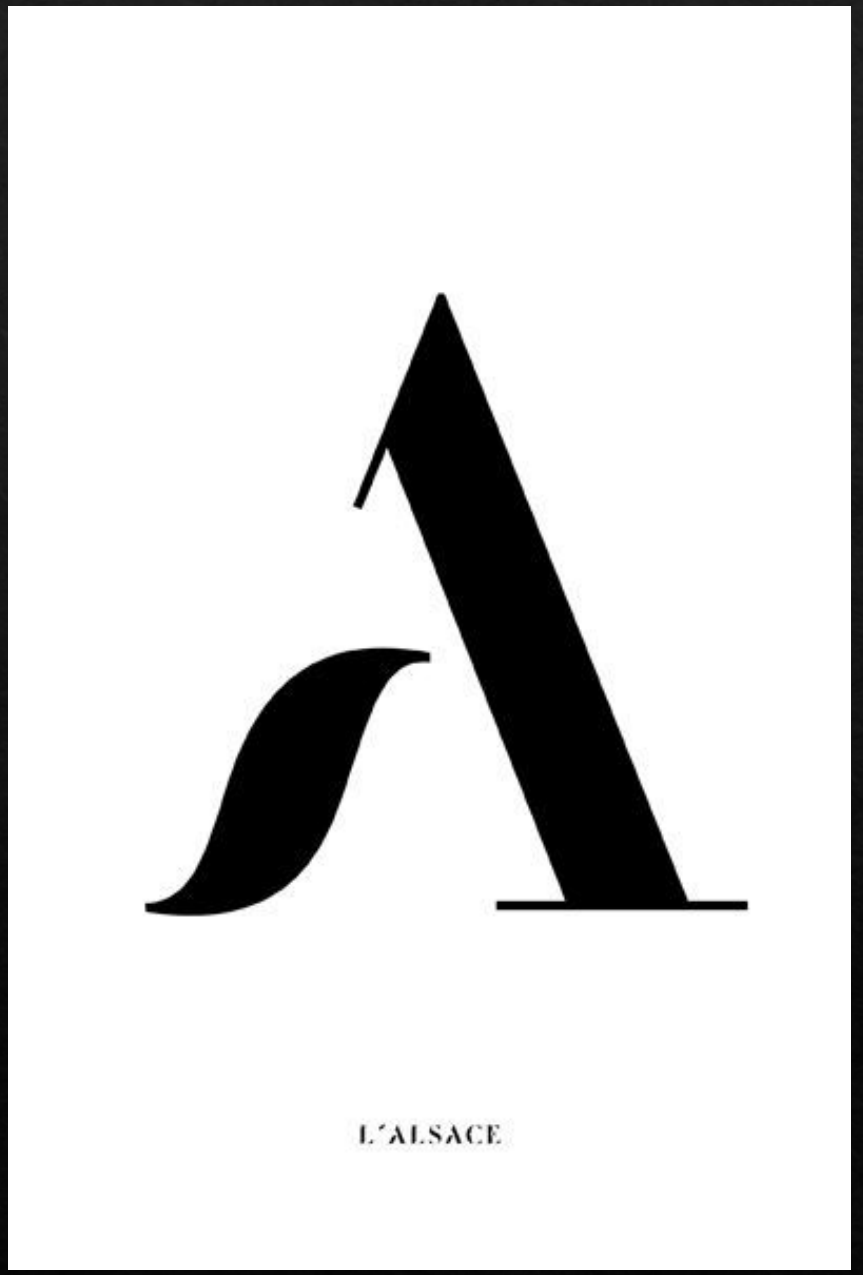
Vēsture:
1. Viduslaiku rokraksti: Iniciāļi bija īpaši populāri viduslaikos, kad manuskripti tika rūpīgi izgreznoti ar zelta lapām un krāsainiem pigmentiem.
2. Renesanse: Renesanses laikā iniciāļi kļuva vēl izsmalcinātāki, izmantojot klasisko mākslu un arhitektūru kā iedvesmu.
3. Drukas laikmets: Līdz ar drukas preses izgudrojumu iniciāļi tika pārnesti arī uz drukātām grāmatām, saglabājot savu dekoratīvo funkciju.

Piemēri:
- Gotiskie iniciāļi: Šie iniciāļi bieži bija smalki izstrādāti ar asiem un leņķveida motīviem.
- Renesanses iniciāļi: Šajos iniciāļos bieži vien tika izmantoti klasiskās mākslas un arhitektūras elementi, piemēram, kolonnas, vītnes un *putti* (mazie eņģeļi).
- Baroka un rokoko iniciāļi: Šie stili bija ļoti dekoratīvi, ar bagātīgu ornamentiem un izliektām formām.

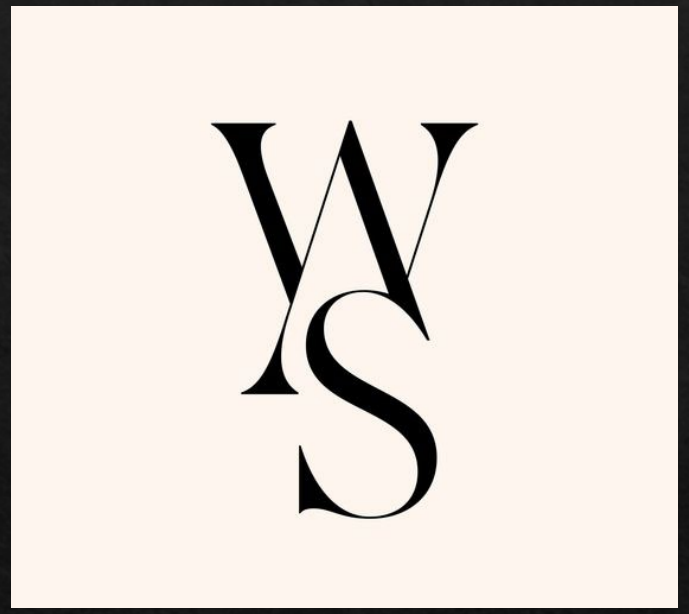
Mūsdienās klasiskie iniciāļi tiek plaši izmantoti dažādos dizaina projektos – piemēram, grāmatu noformējumos, ielūgumos, logotipos un citos grafiskā dizaina elementos, lai radītu elegantu un izsmalcinātu vizuālo iespaidu.
Šajos darbos bieži tiek pielietoti mūsdienu serifu grupas burtveidoli, papildināti ar dažādiem rasējuma efektiem, piemēram:

- ļoti izteiktu kontrastu starp platiem un šauriem elementiem,
- ligatūrām jeb savienojumiem starp burtiem,
- dekoratīvām detaļām, kas pastiprina klasiskā stila iespaidu.

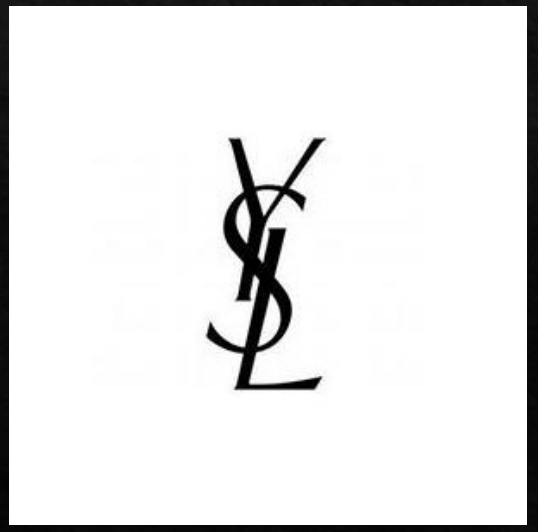

Piemēri

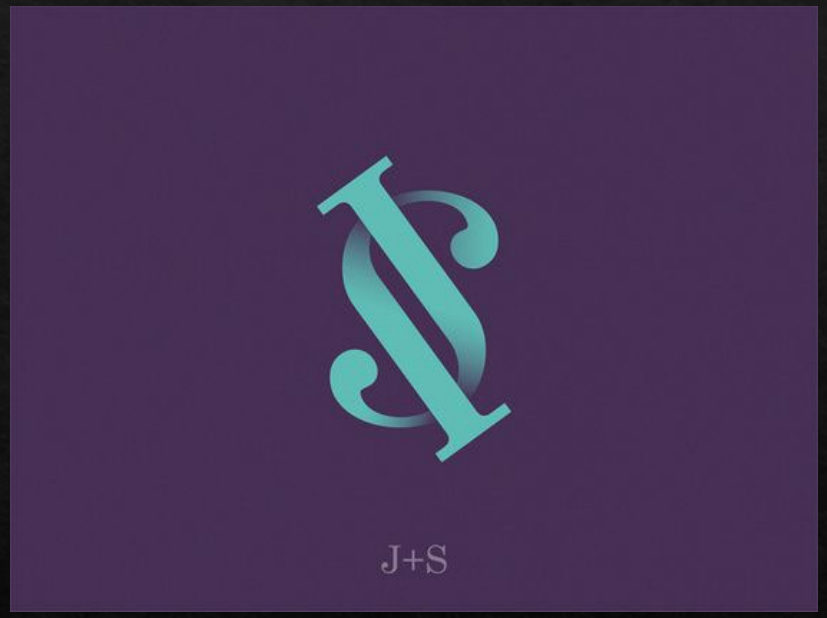

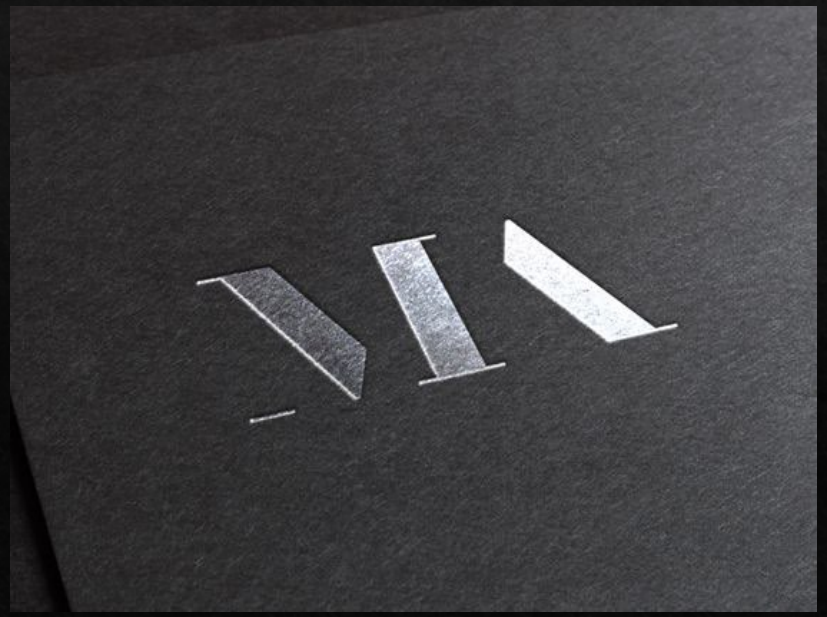

Specefektu pielietojums iniciāļu dizainā un druka uz tekstūru papīra.

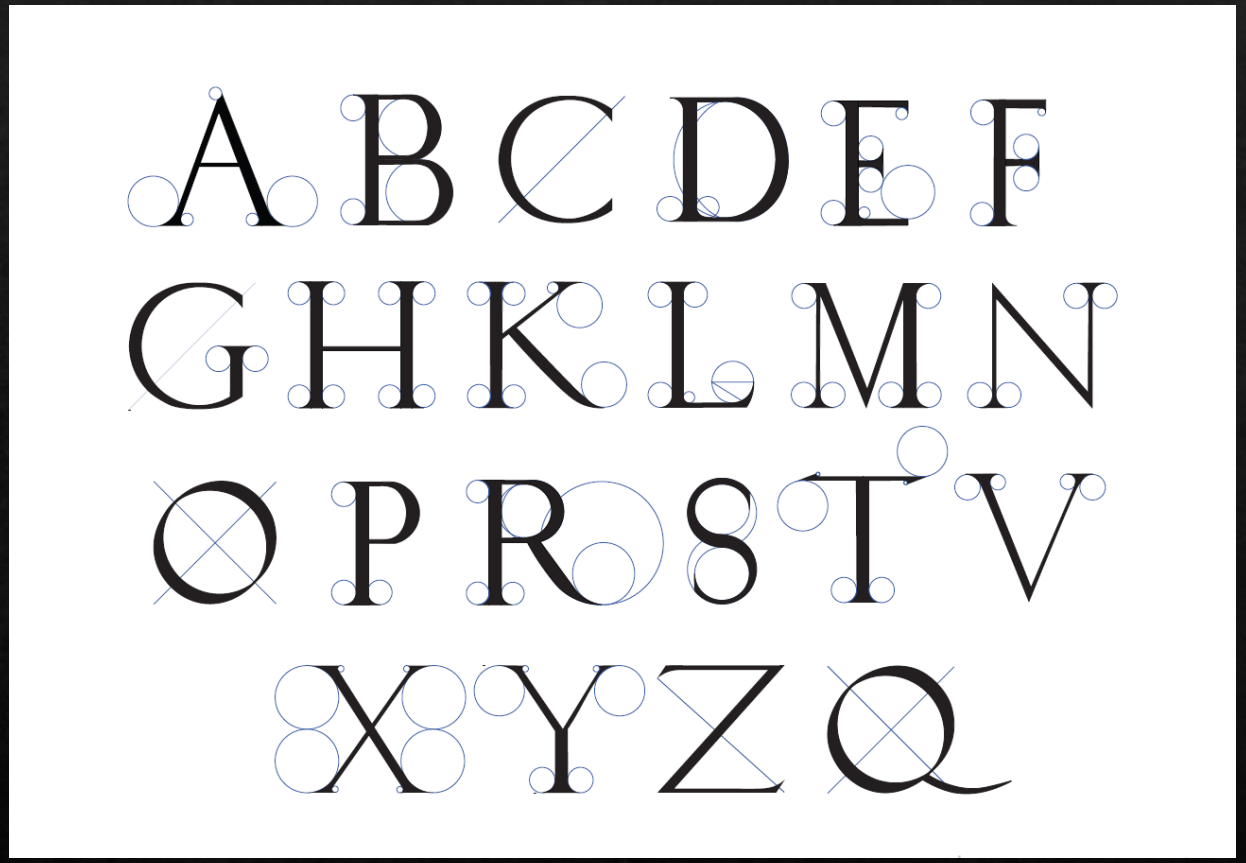
4. SECINĀJUMI

Uzdevuma izpildes gaitā tika padziļināta izpratne par serifa šrifta raksturīgākajām iezīmēm – piemēram, līniju biezuma kontrastu, serifu nozīmi un burtu proporciju ietekmi uz šrifta lasāmību.
Konstruēšanas procesā tika ņemts vērā burtu kopējais vizuālais līdzsvars, ritms un harmonija, kas ir būtiski, lai šriftu varētu veiksmīgi izmantot gan virsrakstos, gan garāku tekstu veidošanā.
Burtu konstrukcija prasa lielu precizitāti un pacietību, īpaši veidojot sīkos serifus un nodrošinot konsekvenci visā burtu kopumā. Šis uzdevums pilnveidoja gan prasmes grafiskajā rediģēšanā, gan darbu ar mērogu, līnijām un konstrukcijas vadlīnijām, kas ir būtiskas prasmes dizainera profesionālajā attīstībā.

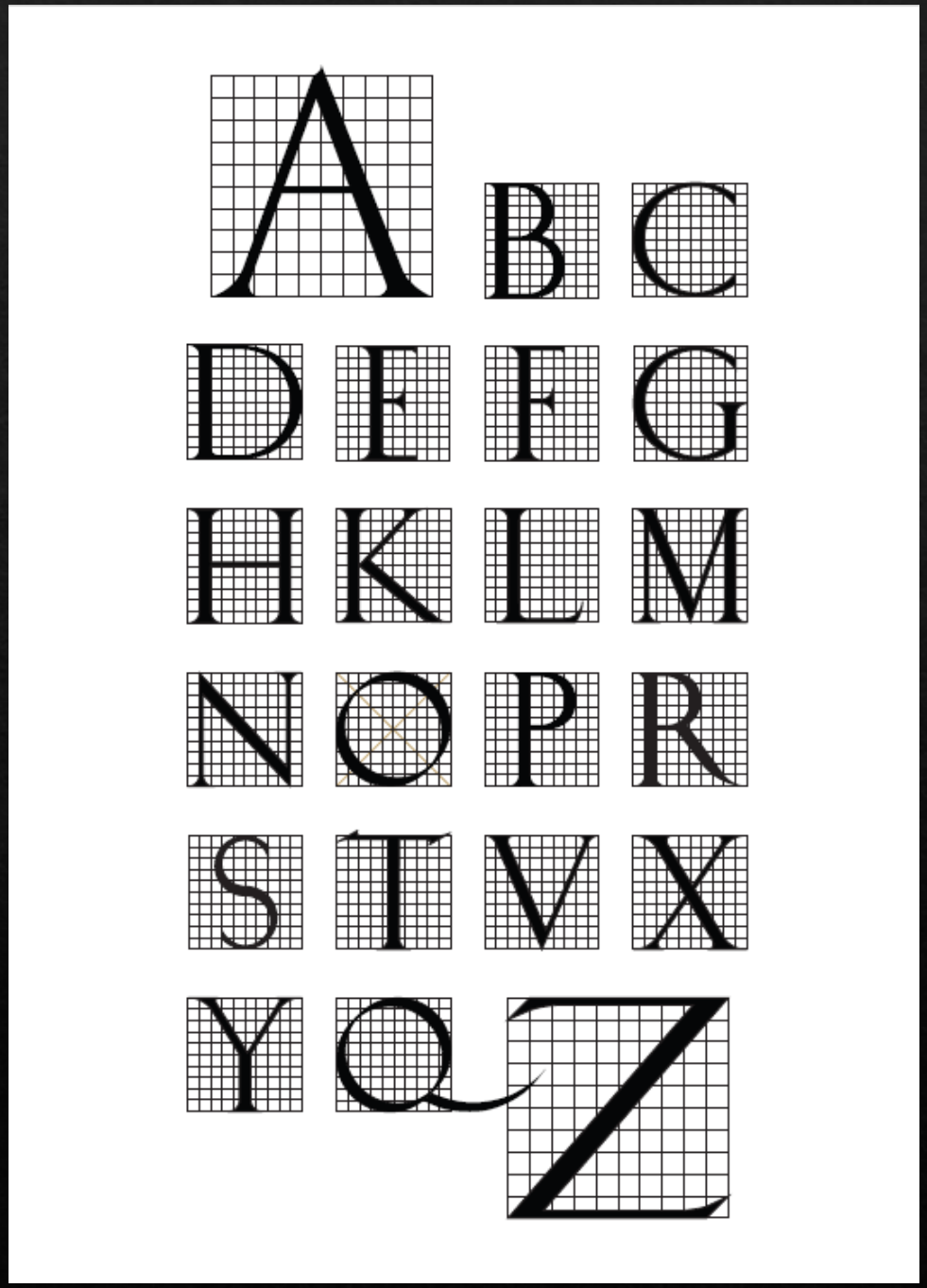
5. LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Chris Campe &Ulrike Rausch. Designing fonts. Izdevniecība: Thames &Hudson
2. Karen Cheng. Designing type. Izdevniecība: Laurence king
3. Villu Toots 300 burtu veidi. Latvijas Valsts izdevniecība. Rīgā.
4. Albērts Karps Šrifta mākslas estētika. Izdevniecība. Maskava.

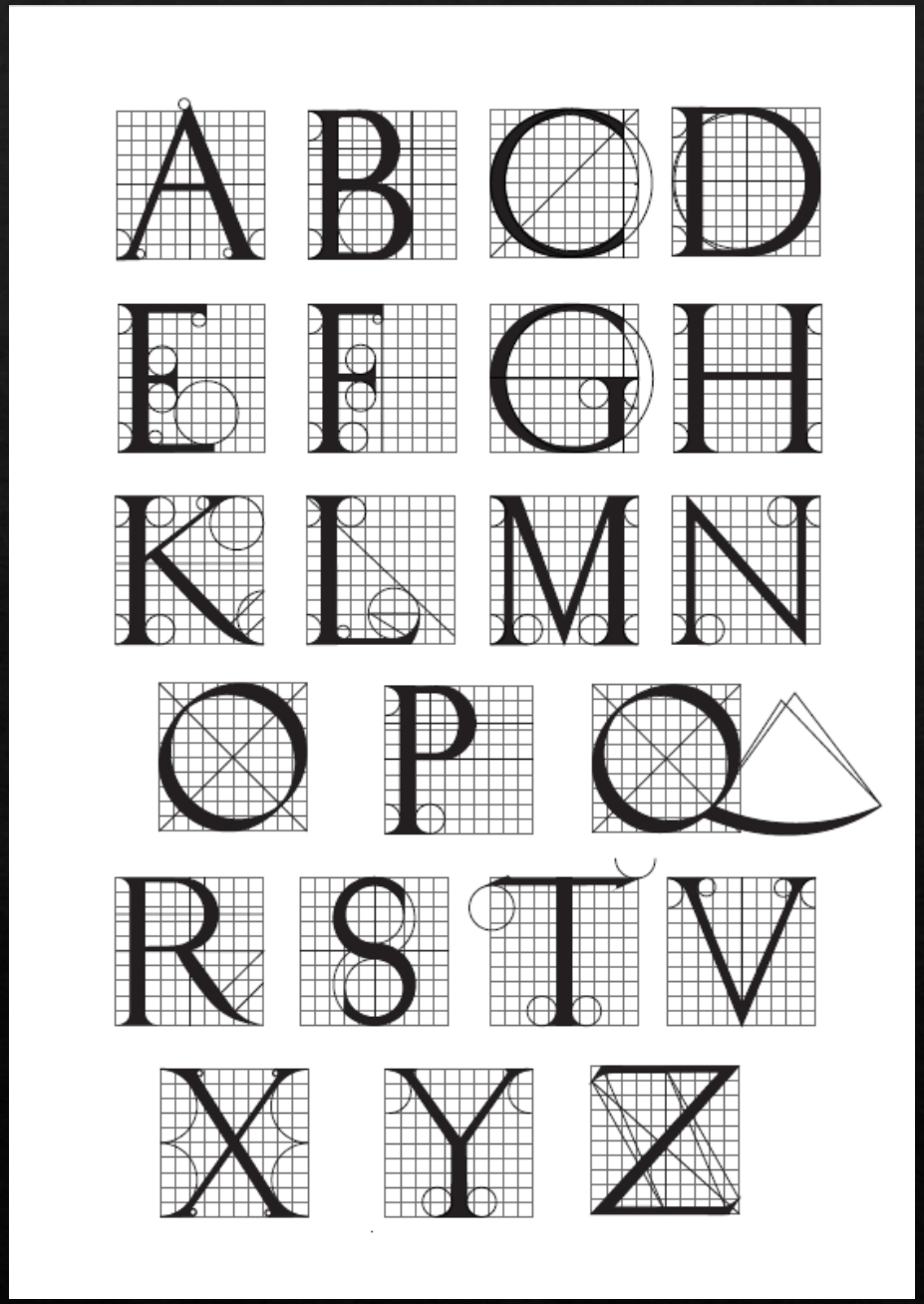
6. PIELIKUMI

Aleksandra Jakovļeva – Dīrera serifs

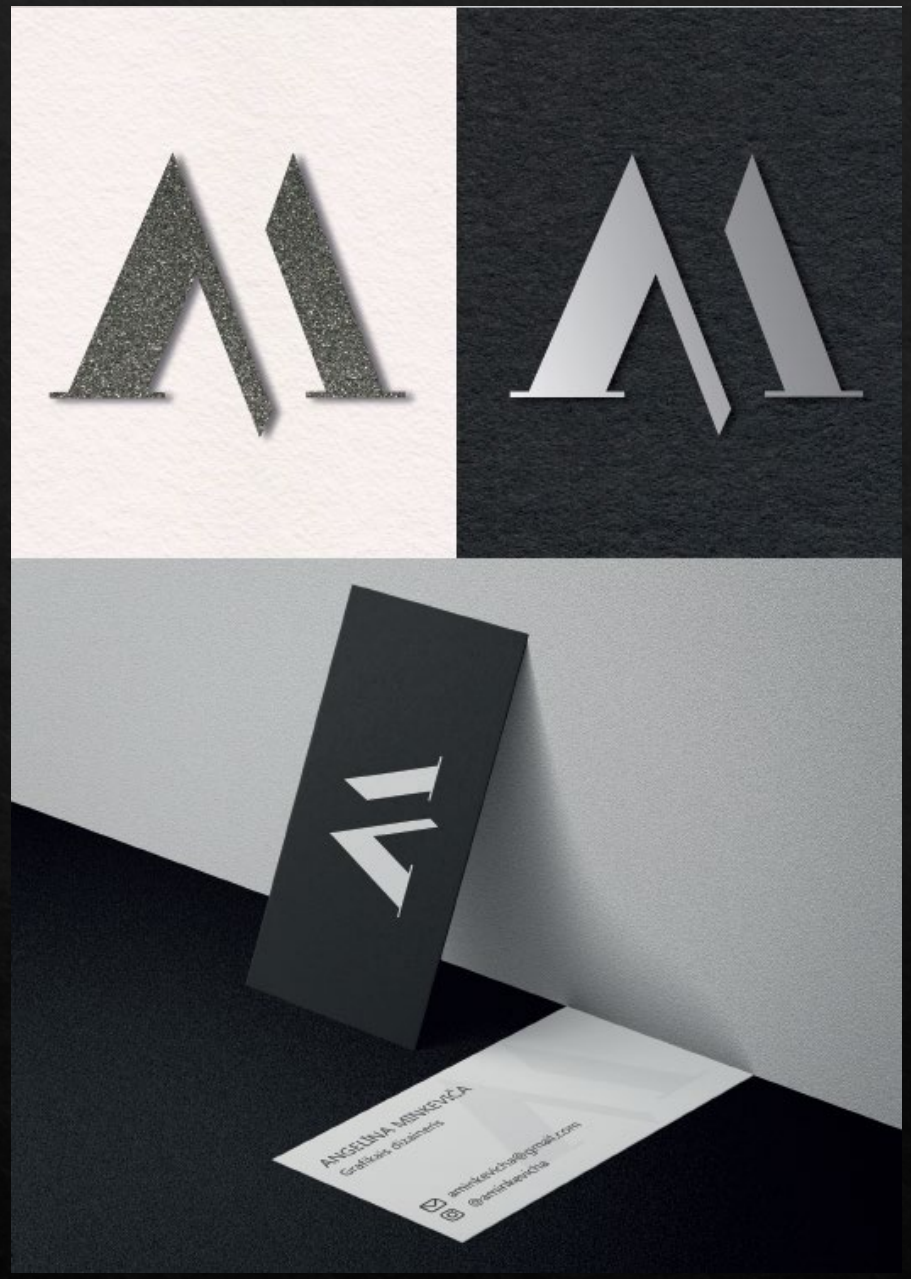
Anna Jureviča (Vertikāla kompozīcija)

Lava Mišela Elizabete – Romiešu kapitāla fonta konstrukcija (pa kreisi)

Liāna Babre – Dīrera serifs

Anģelīna Mickeviča – Iniciālis vizītkartē

Alīna Rumjanceva – mūsdienu iniciāli